

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU

Wśród organizacji pozarządowych działających na polskiej wsi niezmiennie dominującą pozycję zajmują Ochotnicze Straże Pożarne – stanowią one kategorię najliczniejszą i najbardziej rozpowszechnioną (ok. 16 000 jednostek), posiadają największe zaplecze osobowe (ok. 690 000 członków), absorbują też dużą część środków publicznych przeznaczonych na wsparcie podmiotów tzw. trzeciego sektora (dla wielu samorządów na polskiej prowincji są głównym społecznym partnerem działań np. na polu kultury). Wypada uznać je za „rezyduum wiejskiego społeczeństwa obywatelskiego”, czyli historycznie stabilną, naturalną przestrzeń aktywności społecznej mieszkańców wsi oraz budowy tożsamości wspólnotowej i ochrony dobra wspólnego. Choć wymienione cechy powinny czynić OSP pierwszoplanowym obiektem zainteresowania osób badających sektor społecznego zaangażowania Polaków lub analizujących przeobrażenia na polskich obszarach rustykalnych, stwierdzić należy znaczący deficyt pogłębionych socjologicznych opracowań osadzonych w świetle społecznym strażaków ochotników (wiedzę czerpię się głównie z przekrojowych analiz ilościowych – ogólnopolskich lub regionalnych – oraz z okolicznościowych rysów historycznych szczególnie aktywnych jednostek).

Badania stanowiąc będą próbę wypełnienia zarysowanej wyżej luki w wiedzy. Wnioskodawca chce opisać styl działania jednostek strażackich w dobie postępujących na polskiej wsi przemian więzi społecznych. Występowanie na obszarach wiejskich takich zjawisk, jak: depopulacja peryferii, starzenie się ludności, migracje wahadłowe, spadek znaczenia instytucji sąsiedztwa, nowe formy uspołecznienia młodzieży sugeruje, że OSP – tradycyjnie silnie zintegrowane wewnętrznie i zakorzenione lokalnie – stają obecnie w obliczu bezprecedensowych wyzwań organizacyjnych. Wyjaśnienie praktyk pozwalających wyzwanie te przewycięzać i zachować ciągłość działania wydaje się konieczne dla pełniejszego zrozumienia procesów samoorganizacji społeczności wiejskich. Wnioskodawca, realizując projekt badawczy w konwencji wielokrotnego studium przypadków inspirowanego bogatym dorobkiem polskiej socjologii wsi (zwłaszcza monografistyki problemowej zainicjowanej przez Józefa Chałasińskiego), pragnie w szczególności odkryć: (1) co sprzyja pozyskiwaniu przez OSP środków na działalność w silnie u rynkowanej rzeczywistości (w jaki sposób strażacy tworzą i wykorzystują swój kapitał społeczny?); (2) czym warunkowane jest zachowanie spójności w jednostkach zrzeszających osoby w różnym wieku i różnej płci (jakie reguły rządzą procesami wewnętrznej integracji?); (3) które spośród tradycyjnie podejmowanych przez druhów inicjatyw wpływają dziś szczególnie silnie na tożsamość wspólnotową modernizującej się wsi (jak postrzega się i wartościuje tradycyjne funkcje pełnione przez jednostki OSP w społeczności lokalnej?).

Wyniki studium wniosą wkład we wciąż żywą w teorii socjologicznej dyskusję o kierunku przeobrażeń więzi społecznych oraz naturze kapitału społecznego w społeczeństwach dynamicznie się rozwijających – przyczynią się do uzyskania odpowiedzi na pytanie, co spaja coraz bardziej zróżnicowane zbiorowości i pozwala im podejmować wspólne działania oraz chronić i pomnażać dobro wspólne? Rezultaty badań ułatwią ponadto efektywne planowanie rozwoju Polski lokalnej z wykorzystaniem już istniejących zasobów (materialnych i ludzkich), których depozytariuszem na polskiej wsi są często OSP, jako najpowszechniejszy i najbardziej zaangażowany podmiot sektora obywatelskiego.